

gospodarske, obrtniške in národne.

Izhajajo vsako sredo po celi pólí. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 gold. 40 kr., za pol leta 1 gold, 70 kr., za četrt leta 90 kr., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold. 10 kr., za četrt leta 1 gold. 10 kr.

V Ljubljani 14. septembra 1887.

Obség: Kako pomagati, če krme zmanjka. — Vplivanje časa sejatve na pridelke. — Kako ravnati z zrnjem med in po mlatitvi. — Nasledki „šnopsa“. — Zemlje- in narodopisni obrazi. — Govor poslanca Ferjančiča v državnem zboru dne 25. maja. (Dalje.) — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.**Kako pomagati, če krme zmanjka.**

Pred vsem je treba kmetovalcu dobro prevdariti, koliko krme še ima, namreč sena, slame, krompirja, repe, zrnja itd. Na dalje mora premisliti, morebiti se daje z manjšim shajati ondi, kder je sicer več potreboval. Misliti pa ima na vsako betvico krme. Zatem gre prevdarjati, katero bolje kaže: ali naj nekaj živine proda, ali krme kupi. Se vé, mora tudi še poprej preračunati, koliko živine ima prerediti, kako dolgo in koliko pride na sleharno žival vsaki dan.

Izkušeni gospodarji pravijo: bolje rediti manje živine pa dobro. To je zelo resnično. Ako tedaj nikakor drugače ne kaže, treba preveliko število živalij zmanjšati in prodati. — Vendar pomisliti je še zraven, da bode spomladi treba živine zopet kupovati, da se morebiti jeseni za njo malo dobi, spomladi pa veliko šteje. Treba je torej previdnosti. Če tudi trdo hodi s senom, morebiti se da pomagati z dolaganjem krompirja, repe, ječmena, ovsa itd. tako, da bode možno shajati.

Se vé, samo jedno navedenih krmil, določeno k senu, ne bode zadostovalo. Če bi samo ječmen polagali, zbolela bi živina v prebavilih, ker želodec ni do sita napolnjen bil. Polagoma pa le slamo, napolnimo sicer živalim želodce pa redilnih snovi jim podajamo premalo in shujšajo. Sama repa, sam krompir tudi ne velja, ker bi živali bile nepravilno krmljene. Tudi z oljnimi prgami spodleti, če ni dovolj suhe krme za dolaganje.

Kako to? Saj znamo, da zrnje, pesa, slama, krompir imajo v sebi veliko redilnih snovij ter nikakor niso strup. Uzrok ovej prikazni je sestava znotranja onih krmil, ki je takšna, da ni mogoče z njimi samimi živali rediti. Treba primešavati še drugih.

Poglejmo na človeka! Ta ne more dolgo zdrav ostati in živeti ob samih jajcih ali siru. Mora še do-

dajati moke, kruha, ako se hoče nasititi in redno vse prebavljati. Maščobe res tudi potrebujemo. Zato mešamo k jajcem moke za cvrtje in surovo maslo mažemo na kruh in k siru in tako vživamo od tega daru božjega. Jejmo krompirja, kolikor največ, nasitili se vendar ne bodemo; moke nahaja se v krompirji, pa nič od jajc ali od sira. Treba še zraven sira ali mesa, ki je sestavljeno kakor jajca; krompir začimbavajo z maščobo ali se povživa zraven še salata, z oljem polita ali z zabelo zabeljena. Pa tudi na sol se ne sme pozabiti, sicer nam jed ne diši.

Človek je uže tako ustvarjen, da mu natura sama odkazuje, česa mu treba zauživati. Vedno jedne hrane ne maramo. Poželujemo različnih jedil, kakor potreba nanaša. Ni brez trdnega vzroka, da k svinjetini jemo kislo zelje in da nam nesoljene jedi ne dišijo. Podobno je pri živini. Tudi njej natura kaže, kaj naj uživa. Na prostem si vé vsaka stvar sama odbirati, kaj njej ugaja. Za tiste živali, katere travo žró, skrbela je priroda prav modro. Trave so namreč tako sestavljene, kakor so živalim dotičnim v hrano potrebne. Na travnikih ne raste samo jedna rastlina, ampak mnogo vrst različnih. Trava in seno so torej najprimernejše krmilo naše živini. V hlevu pa živina nima prostosti svobodno gibati se in odbirati krmo. Marveč mora žreti kar se njej položi. Kedar nimamo dosta slame in sena, moramo skrbeti za drugo krmo.

Povedano bilo je uže, da drugih krmil samo pojedinih ne smemo v nadomestek polagati, ker bi sicer živino nepravilno redili in jej škodovali. Toda izkušnje so pokazale, da pridemo do tistih učinkov, kakor s senom, tudi z drugimi krmili, vendar treba jih je primerno mešati. Kar so izkušnje pokazale, to potrjuje tudi znanost in še več, uči: namreč: da različna krmila tedaj največ hasnijo, kedar so tako med seboj mešana ter imajo v sebi tistih redilnih snoví in tako razmerjenih in sestavljenih, kakor je seno.

Če so pa bila drugače pomešana, šlo je m...

največ hasnijo, kedar so tako med seboj mešana ter imajo v sebi tistih redilnih snovi in tako razmerjenih in sestavljenih, kakor je seno.

Če so pa bila drugače pomešana, šlo je mnogo snovi in hranil skoz žival brez vsega haska za njo ter se je moralo več polagati krme, kakor bi treba bilo, če bi krmila prav sestavili bili. Časih pa še neprimerno sestavljena in mešana krmila živini naravnost škodujejo. Učenjaki so na drobno zasledili, iz česa je seno in iz česa so druga krmila. Tako smo pa v stanu izračunati, kako imajo biti sestavljena, da bodo redilna, kakor pravo seno. Po tem takem veliko prihranijo, kar bi se sicer poizgubilo. Krompirja 130 funtov ima toliko beljakovine, kakor 30 funtov sena, toda 64 funtov krompirja ima v sebi toliko skroba, kakor 30 funtov sena. Zatorej položijo še enkrat toliko krompirja, kedar želijo zastran skroba toliko učinkov z njim dosegni, kakor s senom. Jasno je torej, da se prihrani mnogo krme, ako jo prav mešati znamo.

Tega se moremo večkrat prepričati, če tudi ne vselej tako jasno, kakor pri navedenem primeru. Kmetovalci so s svojimi izkušnjami dolgo po temi tavalili in še dandanašnji storijo marsikaj krivega, čemur bi se lahko izognili, ako bi znali vselej prav računati, stvar dobro presoditi. Vsaj manjšo škodo bi trpeli.

Sedaj moremo odgovarjati določnejše na vprašanje, kako pomagati, če krme zmanjka?

Odgovorimo: Namesto sena polagajmo drugih krmil, ki so, prav odbrane, veliko ceneje mimo dragega sena. Na dalje moramo še o pravem času skrbeti in kupiti, česar treba, da krmila prav sestavljamo in mešamo. Ne kaže torej sprva le slamo in krompir mešati k betvicam sena spolagati in zatem še le misliti na slamo, pomešano z oljnimi prgami. Sploh pa mora vse tako mešano biti, da je zastran hranivosti mešanica podobna dobremu senu.

Kakšnih krmil bi naj kupovali, to je zavisno od tega, koliko še imamo krme doma. Gledati je tudi, da ne bode se kupovalo predrago in predaleč. Predpisati nadrobno tukaj ne moremo, ker je na mnogo rečij zraven in sicer v sleharnem slučaju še posebič misliti. Na primer, če so pivovarnski trebarji predragi ali predaleč, kaže časih kupiti namesto njih oljnih prg; ali če stanejo oljne prge po 4 $\frac{1}{2}$ gld. cent, palmove pa samo 3 $\frac{1}{2}$ gld., kaže slednjih naročiti. Kedar so trebarji, oljne prge, otrobi dragi, zrnje pa dober kup, tedaj kaže zrnje šrotati in polagati.

Sploh pa mora tukaj vsak sam vedeti reč prav razsoditi. Pri kupovanju otrobov, oljnih prg itd. gledati je, da niso predrage z ozirom na redilnost njihovo, na maščobo in beljakovine, v njih nahajajoče se.

Načelno naj kmetovalec odbira takih krmil, ki imajo največ onih redilnih snovi v sebi, katerih pred vsemi išče, to pa po najnižji ceni. Gledati je zraven, da niso predaleč naročevati, in premisliti, bodo li dala z ozirom na kakšnost in namen dotične živine koli-

kor mogoče najbolje izkoristiti se, zlasti pa manjajoče seno nadomestovati.

Zastran sestave mešane krme je bilo uže povedano, da mora kolikor najbolj mogoče tako redilna biti kakor navadno dobro seno. V naslednjem navajamo nekoliko zgledov. — Doraščena žival potrebuje povprek 30 funtov sena. Namestu tega moremo položiti:

1. pese 40 funtov, trebarjev 18 funtov, slada, jarinske slame 18 funtov, ogršičnih prg 1 $\frac{3}{4}$ funta;
2. pese 60 funtov, oziminske slame 12 funtov, sladovih klic 4 $\frac{1}{4}$ funta, ogršičnih prg 3 $\frac{1}{4}$ funta;
3. šrotanega ječmena 6 funtov, sladovih klic 5 funtov, jarinske slame 16 funtov, ogršičnih prg 3 funte;
4. šrotanega ovsa 6 funtov, boba 7 funtov, oziminske slame 16 funtov, ogršičnih prg 1 funt;
5. oziminske slame zgornje 14 funtov, pšeničnih otrobov 6 funtov, pese 40 funtov, ogršičnih prg 5 funtov.
6. jarinske slame zgornje 17 funtov, šrotanega ovsa 3 funte, graha 6 funtov, ogršičnih prg 3 $\frac{1}{2}$ funta;
7. jarinske slame zgornje 13 funtov, ržene slame 9 funtov, trebarjev 9 funtov, sladovih cim 3 funte;
8. krompirja 35 funtov, jarinske slame zgornje 15 funtov, oljnih prg 6 funtov;
9. krompirja 25 funtov, jarinske slame zgornje 15 funtov, boba 8 funtov, repnega olja $\frac{1}{4}$ funta.

Pri teh mešanicah mora seno, slama, drobno zrezana biti, sicer teh ni mogočno s drugimi krmili dobro pomešati.

Nekateri tudi krmo kuhajo in pariyo in tako njo storijo redilnišo, zlasti poparjeni krompir dela na maščobo, toda surov položen deluje več na mleko.

Seno in slama poparjena je loži prebaviti. V to svrho treba posebnih strojev. Kdor teh nima, stori dobro, če krmo tako naloži, da se sama vgreje in skisa. Vsak dan se dodene za eno žival po 2—4 lote soli, kar krmljenje dobro pospešuje. Živali rajše jedó, bolje prebavljajo, rade pijejo, kar povoljno vpliva na narejanje mleka, kedar se suha krma polaga.

Slabo vpliva pa na počutenje in zdravje živali, če morajo v zasmrajenem hlevu zaprte biti. Treba je torej marljivo vetriti hleve, in, če mogoče, vsaki dan nekaj gipsa natrositi. — Živali naj se marljivo čedijo in jasli snažijo. Mnogo koristi tudi, ako natančno ob določenem času vselej polagamo. Preveč naenkrat polagati ni dobro. Živali mnogo krme naslinijo ter nje ne marajo več in gre v zgubo.

Najboljša in obilna krma ali najspretnejše zložena mešanica ne bode zelenih učinkov kazala, ako neredno polagajo, sedaj presuho, sedaj premokro, ako hlevu pomanjkuje snage in zdravega zraka in ako z živino ravnaajo surovo.

Napaja se vselej po krmljenji. Voda ne sme biti prehladna. Po zimi naj nekaj časa poprej v hlevu stoji.

Posode in korita treba je vrlo in precej po slehrnem krmljenji osnažiti.